

CDU met wie?

Omstreden extra zetels kunnen de doorslag geven

Achtergrond - 23 september 2009

De Duitse verkiezingscampagne is saaier dan ooit. Daar waren de Duitslandkenners het over eens tijdens een debat in Den Haag, vijf dagen voor de stembusgang. Maar de uitslag kan wél verrassen. Want als de opiniepeilers en experts gelijk krijgen, kunnen een paar omstreden extra zetels de doorslag gaan geven.

Welke coalitie krijgt Duitsland na de verkiezingen zondag? Dat is de hamvraag tijdens het debat van het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP) en het Goethe Instituut Amsterdam dinsdag in Den Haag, geleid door journalist en voormalig Duitslandcorrespondent Willem Wansink. De belangrijkste opties zijn een voortzetting van de huidige grote coalitie van CDU/CSU en SPD of een zwart-gele regering van CDU/CSU met de liberale FDP.

“Maar welke van de twee de grootste kans maakt, dat durven zelfs de Duitse experts niet te zeggen”, zegt NOVA-journaliste Dieuwke van Ooij. “CDU-leider Merkel en SPD-lijsttrekker Steinmeier liggen elkaar persoonlijk wel. Zij willen samen de problemen wel aanpakken. Maar hun partijen en hun achterban zien dat juist niet zitten. Dat maakt een grote coalitie in de praktijk moeilijk.”

FDP-leider Westerwelle en Merkel liggen elkaar persoonlijk veel minder, menen de panelleden, ondanks het feit dat Merkel zich heeft uitgesproken voor een coalitie met de liberalen. “Merkel is binnen de CDU een soort sociaaldemocratisch dier”, zegt Van Ooij. “Bovendien profileert ze zich voornamelijk in het buitenland”, vult Axel Hagedorn aan, voorzitter van de Nederlands-Duitse advocatenvereniging. “Ze doet dat veel minder in Duitsland zelf, en nog minder op economisch gebied. Dat vinden ze binnen de CDU niet prettig.”

Harde linkse kern

Dus als er al een Grote Coalitie komt, denken de panelleden, zal die niet lang stand houden. “Zo’n GroCo II, zoals-ie wordt genoemd, valt na een jaar”, zegt Ad Vaessen, voormalig Duitslandcorrespondent van het Algemeen Dagblad. “En dan krijg je op termijn misschien toch een coalitie van de SPD met Die Linke op landelijk niveau.”

Dat ziet Van Ooij ook zo. “Wowereit, de SPD-burgemeester van Berlijn en wellicht

de nieuwe coming man binnen de SPD, regeert al jaren met Die Linke in zijn deelstaat. Hij zegt dat dit uitstekend gaat. Met de Groenen vormen deze partijen een harde linkse kern in Duitsland.”

De positie van Merkel is geen makkelijke, vinden de panelleden. “Mensen willen haar wel als kanselier, maar zien het CDU veel minder zitten”, zegt Beatrice de Graaf, historicus van de Universiteit Leiden. “De christendemocraten staan nu op zo’n 37 procent in de peilingen. Maar de vraag is of Merkel genoeg zetels weet te winnen. Misschien verliest de CDU zelfs stemmen.”

'Überhangmandate'

Zo’n 30 procent van de Duitse kiezers zweeft nog, blijkt uit de peilingen. Het is onduidelijk wat die gaan doen. Maar een centrumrechtse coalitie kan óók regeren als CDU/CSU en FDP samen minder dan 50 procent van de stemmen halen, legt Philipp Schoenbrunn-Knappmann uit. Hij is persattaché van de Duitse ambassade.

Dat komt door het Duitse kiesstelsel. Duitsers brengen twee stemmen uit, één op een kandidaat in een van 299 kiesdistricten, en een tweede stem op een partij. Deze tweede stem bepaalt hoeveel zetels een partij in het parlement krijgt. “Maar als een partij op basis van de eerste stem meer direct gekozen kandidaten heeft dan zetels op basis van de tweede stem, worden deze extra afgevaardigden toegevoegd aan het aantal zetels”, aldus Schoenbrunn-Knappmann.

Daarom kunnen de rond zeshonderd Bondsdagzetels variëren. En dus kan het aantal zetels dat een partij krijgt, verschillen van het percentage dat de peilingen tonen. “Het opmerkelijke is nu dat de CDU/CSU op zo’n 36 procent van de stemmen staat in de peilingen. Maar de verwachting is dat de partij tussen de tien en de twintig extra zetels krijgt vanwege die eerste stem, de zogeheten Überhangmandate”, zegt Schoenbrunn-Knappmann. “En dat kan genoeg zijn voor een coalitie met de FDP, zelfs als ze samen minder dan 50 procent van de tweede stemmen halen.”

Tactisch stemmen

Veel Duitsers zijn verontwaardigd. Vorig jaar heeft de hoogste Duitse rechtsinstantie, het Bundesverfassungsgericht, besloten dat dit systeem niet rechtmatig is, en uiterlijk in 2011 moet worden aangepast. De regering besloot die aanpassing uit te stellen tot na de verkiezingen van zondag. En dus kunnen de Duitsers worden opgezadeld met een nieuwe coalitie die gebaseerd is op een systeem dat volgens het Constitutionele Hof niet rechtmatig is.

Duitse kiezers die voor een regering van CDU en FDP zijn, kunnen de uitslag beïnvloeden door tactisch te stemmen. Als ze hun eerste stem op het CDU

uitbrengen, levert dat die christendemocraten veel Überhangmandate op. En met een tweede stem op de FDP krijgen de liberalen meer zetels in het parlement.

“Maar je kunt je afvragen of zo’n coalitie, gebaseerd op restzetels, een lang leven beschoren is”, zeggen de panelleden. Uiteindelijk denken zij dat Duitsland toch weer een Grote Coalitie van CDU/CSU en SPD krijgt. “Al is het een heel andere vraag”, voegt Hagedorn toe, “of dat voor Duitsland goed is.”

Afbeelding:

Verkiezingsposter CDU: Duitslandweb

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/3362/cdu-met-wie>